

De zielloze beschaving

Het is aan de lezer om te bepalen of de titel van dit essay een contradictie is of niet. Kan een beschaving bestaan zonder ziel? Het is niet lastig om te bepalen wat een beschaving is, maar wat een ziel daarmee te maken kan hebben is des te lastiger. Het grappige is dat mensen een hoge verwachting hebben van 'beschaving', alsof een beschaving ook niet gewoon laag, simpel en primitief kan zijn. Het gaat dus om het waardeoordeel dat we aan een beschaving geven en de vraag is of daar een ziel bij hoort.

De Maya's geloofden dat alle objecten een ziel hadden. Er wordt gesteld dat de Maya's een hoogstaande beschaving hadden, bijvoorbeeld vanwege bouwconstructies, infrastructuur en niet te vergeten hun specifieke kalenders. Tegelijk zetten we vraagtekens bij het offeren van bijvoorbeeld vrouwen en kinderen. De Mayabeschaving had zeker een ziel en die kwam tot uitdrukking in hun cultuur. Maar als alles een ziel heeft, dan kan niets zielloos zijn. Misschien gebruiken we dat woord 'zielloos' ook meer om uit te drukken dat iets 'heel weinig ziel' heeft. Een beschaving die heel weinig beschaafd is. Een cultuur die heel weinig hoogstaand is.

Het Mongoolse Rijk en het Romeinse Rijk waren ook hoogstaande beschavingen. Tenminste, dat ligt eraan hoe je naar een beschaving kijkt en waar je waarde aan wilt hechten. Ze kregen veel voor elkaar, maar dat had wel een prijs. Het Britse Rijk is nog steeds niet helemaal opgelost. En het hedendaagse Imperium der Leugens is niet veel anders dan al zijn voorgangers. Er staan mooie gebouwen, er liggen fraaie wegen en er zijn bijzondere uitvindingen gedaan. Alle Rijken en Imperiums offeren mensen op voor al hun pracht en praal. Hoogstaande culturen zijn gebouwd op onderdrukking, diefstal en moord. Je mag het cynisch vinden of zelfs negatief, maar zolang we niet beter kijken naar het gehele plaatje zien we eigenlijk geen beschaving maar een eigen fantasierijk sprookje.

Mahatma Gandhi zei: "De grootheid van een land en haar morele kompas kan worden afgemeten aan hoe dat land omgaat met dieren." Laat staan hoe een land omgaat met mensen. Kunnen wij één land op Aarde aanwijzen dat op dit moment werkelijk beschaafd is? Het feit dat de meeste mensen hier hun schouders over zullen ophalen, omdat ze dieren geenszins gelijkstellen aan mensen als het gaat om samenleven op deze zelfde Aarde, geeft al aan hoezeer mensen nog geenszins beschaafd zijn. Ja, in mijn definitie van beschaving stel ik flink hogere eisen aan mensen. Tegen slavernij van mensen zijn vind ik niet genoeg, omdat ik slavernij van dieren ook bestrijd. En dan is dit maar één voorbeeld, er zijn zoveel meer zaken te bespreken als het gaat om een beschaafd volk te kunnen zijn.

"Hij die zonder zonde is, werpe de eerste steen." Deze uitspraak van Jezus Christus geldt voor ons allemaal, want niemand is zonder zonde. Wat ik hiermee duidelijk wil maken is dat we een dictator niet kunnen inwisselen voor een heilige, maar altijd iemand krijgen die tussen een dictator en heilige inzit. Een mens die macht krijgt, wordt door die macht geconsumeerd. Ieder instituut zal na verloop van tijd onherroepelijk corrumperen. Wanneer het Imperium der Leugens tot val komt, zullen anderen staan te trappelen om het wereldtoneel te betreden en dan begint alles weer van voren af aan. Zo is het altijd geweest en zo zal het altijd blijven, tenzij de mens zelf evolueert en beschaafd wordt. Pas wanneer wij onze ziel aan het roer van ons leven laten staan kan er iets ten goede veranderen.

De kans is groot dat jij als lezer jezelf beschaafd vindt en dat je in een beschaafd land woont. Dat je wel ziet dat er wat zaken mis zijn, maar over het algemeen en vergeleken met anderen gaat het toch prima. Ik nodig jou uit om daar kritischer naar te gaan kijken. Niet in vergelijking met anderen, maar puur naar jezelf en jouw eigen land. Dat vraagt natuurlijk om een nadere verklaring wat we kunnen verstaan onder beschaving. Daar kunnen we behoorlijk in verschillen, want wie bepaalt nu wat beschaafd is en wat niet. Als ik de lat niet al te hoog leg kom ik tot de volgende drie 'eisen'. Ten eerste eerbied hebben voor het leven. Ten tweede vrijheid geven aan anderen. Ten derde bewust ontwikkelen van jezelf. Ik zal deze toelichten, maar zonder invulling ervan kan ik niet spreken over beschaving.

Eerbied hebben voor het leven is vandaag de dag niet eenvoudig. Wanneer anderen je naar het leven staan, hoe moet je dan eerbied hebben voor hun leven? Ik denk dat de mensheid hier ook nog ver vanaf staat en dat het ons voorlopig niet zal lukken om werkelijk in vrede te leven zonder dat we elkaar doden. Misschien moeten we eerst maar eens proberen dit als intentie uit te spreken en ons zoveel als mogelijk daarnaar te gaan gedragen. Toch lijkt ook dit ijdele hoop, want hoeveel mensen zeggen niet het één en doen uiteindelijk het andere. Het is ook zo gemakkelijk anderen de schuld te geven, zodat je zelf ook datgene kan doen wat je de ander verwijt. Dan heb ik het nog niet over de doodstraf. Dan heb ik het nog niet over dieren doden voor plezier of voor eten dat je niet nodig hebt. Heb jij eerbied voor het leven en hoe ziet dat eruit?

Vrijheid geven aan anderen begint vaak met aan te geven waar anderen moeten voldoen aan jouw kaders van vrijheid. Vrijheid van meningsuiting is voor veel mensen toegestaan zolang het past in het eigen wereldbeeld. Maar vrijheid kan alleen ingeperkt worden als het de vrijheid van anderen letterlijk belemmert. Wanneer we anderen opleggen hoe ze moeten denken en praten, dan gaat het ernstig mis. Overheden en religies maken wet- en regelgeving waar we aan moeten voldoen, maar dient dat ons of dient het die overheden en religies? Ideologieën zijn narratieven die als een dwangbuis om onze vrijheid kunnen zitten. Democratie bijvoorbeeld suggereert vrijheid behalve als je geen democratie wilt. Een religie die stelt dat je alleen volwaardig mens bent als je die religie aanhangt heeft niets beschaafds. Rassen zijn door de mens verzonnen om ons in groepen te verdelen en de ene groep boven de andere te kunnen plaatsen. Zit jij vast in een groepsdenken of ben jij echt vrij en laat jij anderen volledig vrij zijn?

Bewust ontwikkelen van jezelf is nodig om als mens te evolueren. Te weinig mensen zijn hier werkelijk en bewust mee bezig. Sommigen leven van barbecue naar barbecue en anderen bestuderen psychologie, filosofie en persoonlijke ontwikkeling zonder theorie om te zetten naar praktijk. We willen de wereld verbeteren in plaats van onszelf. Al die anderen doen het verkeerd. We zijn slachtoffers van wat ons allemaal overkomt. Ondertussen zijn we bang om er niet bij te horen, om te weinig te hebben en iets te missen dat zo stellig aangeprezen wordt door net zulke neppe mensen. Woke komt echt niet uit de lucht vallen. We leven in virtuele werelden op beeldschermen. Onze werk is belangrijk omdat we dat geld zo hard nodig hebben voor meer en betere spullen. Is obesitas een lichamelijke of geestelijke ziekte? We zoeken afleiding en zijn altijd wel ergens aan verslaafd. Mensen zijn net een stel rukkende apen op een rots, wachtend tot ze hogerop mogen komen. Ken jij jezelf echt en wat wil je eigenlijk?

Tja, we zijn wel een beschaving en die heeft een ziel. Maar wat vinden we daar nu van? Als we straks van dat Imperium der Leugens af zijn, zijn wij dan als mensheid meer beschaafd geworden? Of ligt de oplossing helemaal nooit buiten ons en komt het er simpelweg op neer dat beschaving alleen in onszelf kan liggen? En kun je beschaving eigenlijk wel leren tijdens het leven op Aarde? Kun je beschaafd zijn in een onbeschaafde omgeving? Kun je beschaafd zijn of worden als je niet geïnteresseerd bent in deze vragen? Denk je dat jouw ziel er klaar voor is om beschaafder te worden? Wat nu als je morgen dit hele stuk vergeten bent en gewoon weer doorgaat waar je al die tijd al mee bezig was? De plicht roept, het werk wacht, er moet brood op de plank komen en geld verdiend worden, het vlees uit de supermarkt smaakt lekker net als die frisdrank, waarom zou je iets veranderen? Laat al die anderen eerst maar eens beschaafd worden en dan zien we wel verder.

Wat is jouw idee over beschaving en wie zijn volgens jou beschaafd?

Nico Cost, 19 januari 2024